

KRÓNIKA

BALLA TIBOR

KATONAPOLITIKA EURÓPÁBAN, 1870-1914

Nemzetközi konferencia, Szófia, 2002. március 4-7.

Az amerikai Partnerség a Békéért Konzorcium, a francia hadsereg és csendőrség történelmi szolgálata, valamint a G. S. Rakovszkiról elnevezett bolgár védelmi és vezérkari akadémia által közösen szervezett konferenciának a Szófia központjában található Hotel Rila adott otthont.

Március 4-én délelőtt 9 órakor *Nyikolaj Szviranov* bolgár honvédelmi miniszter megnyitójával indult a tanácskozás programja, amelyet *Michel Berlaud dandártábornok* (Franciaország) rövid felvezetője követett a franciák és bolgárok múltbéli és jelenkori katonai kapcsolatairól. Ezt követően a békepartnerségi konzorcium képviselőjével *Mark Wittrock* (Egyesült Államok), a házigazdák nevében *Dimiter Mincsev ezredes* (Bulgária), végül a programot koordináló *Alain Porchet őrnagy* (Franciaország) rövid köszöntője következett, melyben megköszönték a francia és a bolgár szervezők előkészítő munkáját.

A felvezető előadást *Prof. Dr. Georgi Markov* (Bulgária) tartotta: áttekintette az 1870–71-es orosz-francia háború és az első világháború kitörése közötti időszak történéseit. Beszélt a két európai nagyhatalmi tömb (a hármasszövetség és az antant) kialakulásáról, felvázolta az 1877–78-as orosz-török háború nyomán a Balkánon végbement átalakulást, a politikai átrendeződést, kitért az 1878-as berlini kongresszusra és annak a régióra vonatkozó döntéseire, a különböző politikai és katonai szövetségek indítókaira.

Az első szekcióülés elnöke *Prof. Jean-Christophe Romer* (Franciaország) volt. Elsőként *Petre Otu ezredes* (Románia) előadása hangzott el. Az előadó Románia 1878 és 1883 közötti katonapolitikáját vizsgálta. Bemutatta Románia szerepét az 1877–78-as orosz-török háborúban, a San

Stefanóban aláírt orosz-török béke nyomán kialakult helyzetet, az 1877 januárjában Budapesten aláírt osztrák-magyar–orosz titkos szövetség főbb pontjait. Megtudhattuk, hogy a román politikai elit tagjai a berlini kongresszus időszakában semlegességet óhajtottak, a cári birodalommal kötendő szövetség nem jött számításba, annál inkább a Monarchiával. Felsorolta az Ausztria-Magyarországgal, mint a hármasszövetség tagjával 1883-ban kötött titkos szövetség főbb pontjait, elemezte Románia szerepét a szövetségben belül.

Mihail Macuc ezredes (Románia) előadásában Románia és Olaszország 1914 szeptemberében kötött titkos szerződéséről beszélt. Bemutatta mi vezetett oda, hogy mindkét ország a kettős-, majd a hármasszövetséghez csatlakozott, felsorolta, román részről mely politikusok (Marghiloman, Sturza stb.) szorgalmazták a Monarchiával történő szövetségekötést. Megtudhattuk, hogy 1909–10-ben az olasz külügyminiszter a kapcsolatok szorosabbra fűzését javasolta Bukarestnek. Végeredményben egyik ország sem lépett be 1914-ben a világháborúba: 1915-ben, illetve 1916-ban mindketten az antant-hatalmakhoz csatlakoztak.

Frédéric Guelton alezredes (Franciaország) előadásában Franciaország biztonságpolitikáját vázolta fel a XIX. század utolsó harmadában, bemutatta a franciák fő ellenfelének tekintett Németország törekvéseit a nagypolitikában Bismarck 1890-es visszalépését követően. Kitért a francia-orosz közeledés indítókaira, felvázolta milyen gazdasági, politikai és katonai érdekek vezettek az 1892-es orosz-francia szövetség, az 1904-ben aláírt angol-francia antant, valamint az 1907-es angol-orosz antant megkötéséhez.

Az első szekcióülést követő vitában *Prof. Cemalettin Taskiran* (Törökország) Otu ezredes előadásához tett kiegészítést: a törökök már 1877-ben érzékelték Románia közeledését az oroszokhoz, amit többek között az is mutatott, hogy felajánlották cári birodalomnak a román határ lezárását.

Ioannis Mourellos (Görögország) Macuc ezredeshez intézett kérdésében felvetette: Olaszország nagyhatalom, vagy csak középhatalom volt a vizsgált korszakban? A válasz egyértelmű 'igen' volt. *Frédéric Guelton alezredes* hozzáfűzte: a nagyhatalmi létnek ekkor már konkrét mérhető kritériumai voltak.

Az ebédet követő délutáni második szekcióban *Hans Joachim Harder ezredes* (Németország) elnökölt.

Elsőként *Prof. Ioannis Mourellos* (Görögország) filozofikus hangvételű előadása hangzott el, amelyben arra kereste a választ, hogy létezett-e görög imperializmus. Először nemzetközi összehasonlításban felvázolta, hogy mi az imperializmus lényege, majd a görög nyelvnek és a vallásnak a görög egységben a XIX. század elején betöltött értékmegőrző szerepét hangsúlyozta. Vérgittekintette az ország történetét a század második felében, bemutatta az 1910-es évek elején politikai válságba süllyedt Görögország helyzetét, majd az első világháborúba 1917 júniusában történt belépésének körülményeit.

Szevo Javascsev ezredes (Bulgária) előadásában Bulgária 1878-1914 közötti katonapolitikájának változásait mutatta be. Kiemelte, hogy az országot a XX. század fordulóján potenciális ellenségek vették körül. 1902-ben Oroszországgal katonai egyezményt kötöttek, ennek következtében részben orosz fegyverekkel szerelték fel a hadsereget. Felvázolta a Macedónia megszerzésére irányuló bolgár törekvéseket. Beszélt arról, hogy Bulgária 1912 őszén szövetséget kötött a többi kis balkáni állammal és az első Balkán-háborúban megtámadta a törököket; szólt továbbá a háború politikai és katonai vonzatairól. Az ország a második Balkán-háborúban Ausztria-Magyarország támogatását élvezte, de gyors katonai vereséget szenvedett.

Scott Garrett főtörzsőrmester (Egyesült Államok) az Egyesült Államok balkáni katonai érdekelttségének változását mutatta be 1870 és 1914 között. Felvázolta az Egyesült

Államok általános világpolitikai érdekeit a XIX. század második felében. Bemutatta az 1875-ös balkáni felkeléstől kezdődően a félszigeten végbement változásokat és az új államok kialakulását. Kiderült: az 1877-78-as orosz-török háborúban voltak amerikai katonai megfigyelők orosz oldalon. Megtudhattuk, hogy mennyire voltak ismertek az 1885-ös bolgár-serb háború eseményei az amerikai kontinensen, valamint azt, hogy az 1912-13 folyamán lezajlott két Balkán-háborúban részt vett amerikai katonai attasék jelentéseiből milyen következtetéseket vontak le az amerikai elemzők.

A szekciót követő vitában *Szevo Javascsev* és *Ioannis Mourellos* Bulgária szerepét emelte ki a második Balkán-háborúban, *Petre Otu* Románia szerepét hangsúlyozta ki ugyanabban az időszakban.

A kávészünet után a harmadik szekcióban folytatódott a munka, amelynek elnöke *Oleg Beloszudcsev ezredes* (Oroszország) volt.

Dimitar Mincsev ezredes (Bulgária) Bulgária határainak 1878 és 1914 közötti változásairól tartott térképekkel gazdagon illusztrált előadást. Bemutatta a bolgárok által felszabadító háborúként emlegetett 1877-78-as háborút lezáró san stefanói orosz-török békében meghúzott határok kialakulását. Szólt az 1903-ban, Macedóniában bekövetkezett törökök elleni felkelésről, amelyben bolgár önkéntesek is harcoltak. Felvázolta a bolgár csapatok helyzetét és hódításait az első, illetve a második Balkán-háborúban. Hangsúlyozta: bolgár részről csupán a bolgár etnikum lakta területeket akarták felszabadítani Macedóniában.

Dr. Pollmann Ferenc (Magyarország) a budapesti Hadtörténeti Intézet főmunkatársa előadásban arra kereste a választ, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia katonai és civil politikácsinálói mennyiben látták eltérően az önálló Albánia létrehozásával kapcsolatos problémák jelentőségét az első világháború előtti évtizedben. Hangsúlyozta, hogy a dunai birodalom politikai vezetése (elsősorban a mindenkori külügyminiszter) Franz Conrad von Hötzendorf vezérkari főnök és a katonai oldal érveit akkor sem vette figyelembe, amikor azt szakmai szempontok indokolták volna.

Vancse Sztójcsev alezredes (Macedónia) a balkáni védelmi politika és az 1913-as macedóniai történések, hadműveletek összefüggéseiről tartott előadást. A Balkán-

szövetség 1912 ősztörtént megkötésével kezdte mondanivalóját, majd felvázolta Macedónia különleges helyzetét. Részletesen ismertette a szövetséges Szerbia és Bulgária Macedóniára vonatkozó igényeit, kitért arra, mely területeket ismerték el kölcsönösen a másik által elfoglalhatónak. Röviden bemutatta a szövetségesek összetűzéseit Macedónia miatt, és a területén lezajlott hadműveleteket a két Balkán-háború alatt. Hangsúlyozta, hogy a macedón népnek egyik kormány sem akart függetlenséget adni.

Dr. Balla Tibor őrnagy (Magyarország) a budapesti Hadtörténelmi Intézet főmunkatársa néhány eredeti fotóval és térképpel illusztrált előadásában Ausztria-Magyarország katonai részvételéről beszélt az 1913–14-es Szkutari-válság rendezésében. Bemutatta az 1913 tavaszán az első Balkán-háború során tetőző, az albániai Szkutari hovatartozása miatt kialakult válság lényegét, Ausztria-Magyarországnak a válság megoldására tett önálló politikai és katonai lépéseit, a montenegróiak és szerbek által ostromlott és április végén elfoglalt Szkutari kiürítésének kikényszerítését célzó nemzetközi flottademonstráció történéseit. Szólt az öt európai nagyhatalom által felállított (először tengerészgyalogos, majd később szárazföldi alakulatokból álló), Szkutarit megszálló és ellenőrző nemzetközi különítmény tevékenységéről, kidomborítva az osztrák-magyar részleg szerepét, egészen 1914 augusztusáig.

A vita során *Dimitër Mincsev ezredes* egy felszólalásra válaszolva kijelentette, hogy 1913-ban a bolgárok nem kegyetlenkedtek a macedónokkal, nem tekinthetők agresszornak. *Vancse Sztójcevsz alezredes* reagálásában ennek ellenkezőjét hangsúlyozta.

A nap végén a programot a G. S. Rakovszki nevét viselő védelmi és vezérkari akadémia dísztermében adott fogadás zárta.

Március 5-én délelőtt a résztvevők a szófiai Nemzeti Történelmi Múzeumot tekintették meg angol, illetve francia nyelvű vezetéssel. A múzeum igen gazdag trák és római, valamint középkori régészeti leletanyaggal, továbbá számos, az 1878-1914 közötti időszakra vonatkozó ritka kiállítási tárggyal és dokumentummal rendelkezik.

Az ebédet követően a konferencia munkája a negyedik szekcióüléssel

folytatódott, melynek elnöki tisztét *Mihail Jonescu tábornok* (Románia) töltötte be.

Dr. Todor Petrov (Bulgária) előadásában az 1903 és 1912 közötti bolgár haderőreformról beszélt. Részletesen felvázolta a bolgár hadsereg szervezetét 1903-tól kezdve, szólt az egyes fegyvernemek fejlesztéséről, amelynek eredményeként 1912-re a hadsereg létszáma elérte az 515 000 főt, és még abban az évben létrehozták a dunai flottillát is. Felvázolta a bolgár hadiipar helyzetét, felsorolta az egyes külföldi cégeket, amelyek fegyverzetet és haditechnikai eszközöket szállítottak, így pl. az osztrákok Mannlicher gyalogsági lőfegyvereket, a németek Maxim-géppuskákat, a franciák Schneider gyorstüzelő ágyúkat, ugyanilyen típusú autókat, valamint tengeri rombolókat. Levonta a következtetést: a bolgár hadsereget 1903-12 között modern fegyverekkel látták el, kiképzettségi szintje is jelentősen javult, ezért 1912-ben az ország modern hadsereggel vonult az első Balkán-háborúba.

Dr. Robert Rush (Egyesült Államok) az 1910-13 közötti bolgár katonáról beszélt. A bolgár hadsereget 1910-es állapotában jól kiképzettnek és felszereltnek jellemezte; elmondta: mai áron az ország 2 200 amerikai dollárt költött minden katonájára. Bemutatta az általa csak „Georgi”-nak nevezett bolgár közkatonát, kitért arra, milyen volt a fegyverzete, a felszerelése, az ellátása. Külön figyelmet szentelt a kiképzés különböző szintjei bemutatásának (szakaszban, században, zászlóaljban), a legkülönfélébb természeti viszonyok között. Felvázolta a bolgár haderő szervezetét, annak 1912 ősztörtént bekövetkezett mozgósítása után, röviden szólt a két Balkán-háborúban alkalmazott taktikájáról.

Eduard Ebel őrnagy (Franciaország) a tömegek katonai ellenőrzéséről beszélt Franciaországban 1870 és 1914 között. Megtudhattuk, hogy a Nemzeti Gárda 1871-től létezett Franciaországban, ugyanakkor szervezték meg a csendőrséget is. Beszélt a csendőrség területiális szervezetéről, alkalmazásának elméleti nehézségeiről. Konkrét példákat sorolt fel a katonaság karhatalmi bevetéseire (a korszakban leggyakrabban a sztrájkok leverése volt a feladata), felsorolta, hogy a bevetések során hozzávetőlegesen hány ember halt meg. Ismertette egy a csendőrségen belüli speciális

alakulat felállításáról a korszakban folytatott vitákat.

Prof. Cemalettin Taskiran (Törökország) a török hadseregben az 1912–13-as Balkán-háborúk után végbement reformokról tartott előadást. Felvázolta a török hadsereg területi elhelyezkedését 1912-ben, valamint a két Balkán-háború után. Kiemelte, hogy a reformokat csak 1910-ben kezdték el a haderőben, a katonák nem voltak eléggé felkészítve az új fegyverek kezelésére. 1913 októberében a Németországgal aláírt szerződés értelmében érkezett meg az Otto Liman von Sanders vezette német tiszti csoport és kezdte el a hadsereg átszervezését. Beszélt Enver pasa hadügyminiszter szerepéről, arról, mekkora erőt képviselt a török hadsereg 1914 őszén, a világháborúba lépés előtt. Megemlítette, mely frontokon harcoltak a világhégés során a török katonák.

Mihail Jonsescu tábornok (Románia) Románia 1878 és 1914 közötti katonapolitikájáról tartott előadást. Röviden összefoglalta a román gazdasági fejlődés ívét, ismertetve a korszak bel- és a külpolitikai változásait, kitért a katonai kiadások alakulására, arra, hogy a századforduló után német tőke érkezett az országba. Az oroszok 1878-ban lényegében okkupálták Romániát, ezért az orosz fenyegetést nagyobbban tartották, tulajdonképpen ez vezetett az 1883-as szerződéskötéshez a hármasszövetséggel. Méltatta Románia 1913-as Bulgária elleni szereplését a második Balkán-háborúban. Összességében Románia számára pozitív korszaknak értékelte az általa vizsgált időszakot.

A szekciót követő vitában *Oleg Beloszludcsev* Robert Rush-nak tette fel a kérdést: mennyire hatotta át a bolgár katonát a patriotizmus az 1910-es években? *Ioannis Mourellos* Eduard Ebelhez intézett kérdést: a hazafias érzelmű volt-e a csendőrség 1914-ben Franciaországban? A válasz mindkét kérdésre egyértelműen pozitív volt. *Szevo Javascsev* Cemalettin Taskirantól azt kérdezte: valójában mekkora szerepük volt a németeknek a török hadseregben? A válaszadó Liman von Sanders, Colmar von der Goltz szerepét és tevékenységét hangsúlyozta, és hozzátette, a török haderőt teljesen német mintára szervezték át.

A vitát követően a bolgár-román közös kiadásban frissen megjelent „Katonapolitikai

kapcsolatok Bulgária és Románia között a XIX. és XX. században” című bolgár nyelvű kötet bemutatója zajlott le.

Március 5-én délután *dr. Négyesi Lajos őrnagy* (Magyarország), a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem tanára a Rakovszki védelmi akadémián nagysikerű és sok érdeklődőt vonzó előadást tartott az „Első bolgár hadsereg harcai Magyarországon 1945-ben. A 44. bolgár lövészeszred 3. zászlóaljának védelmi harcai Kisbajom térségében” címmel. Általában bemutatta a Dunántúlon 1945-ben lezajlott harcokat, a fennmaradt leletanyag alapján hadtörténelmi régészeti módszerekkel eseményrekonstrukciót végzett.

A közös programot este a Nemzeti Kulturpalotában megtekintett mintegy másfél órás bolgár népművészeti és néptánc előadás zárta.

Március 6-án a délelőtti ötödik szekcióülésem *John Brown dandártábornok* (Egyesült Államok) elnökölt.

Prof. Jean-Christophe Romer (Franciaország) előadásában az új harceszközök, haditechnikai találmányok harcászatra és hadászatra gyakorolt hatását elemezte az első világháború előtti évtizedekben. Beszélt a porosz-francia háború ilyen irányú következményeiről, úgy vélte, ez a háború volt a gyökere az 1945 utáni hidegháborúnak is. Érdekességként említhetjük meg, hogy többször is a marxizmus klasszikusai, Engels és Lenin véleményét idézte a háborúkról.

Oleg Beloszludcsev ezredes (Oroszország) előadásában az 1877–78-as orosz-török háború és a hadművészet összefüggéseit emelte ki. Elemezte az orosz hadsereg állapotát a háború megindulásakor, kitért a kiképzés hiányosságaira, a felszerelés, a kézfegyverek, a tüzérség gyengéire. Beszélt az orosz hadsereg mozgósításának problémáiról, kiemelte a különböző fegyvernemek együttműködését a háború történései során, említette, hogy a nagy lovasrohamokat mellőzték. Röviden szólt a san stefanói békéről és az annak rendelkezéseit módosító berlini kongresszusról. Hangsúlyozta, hogy az orosz hadvezetés levonta a megfelelő következtetéseket: a háborús tapasztalatok feldolgozására külön bizottságot hoztak létre a cári birodalomban.

Ivan Simeonov ezredes és *Dr. Ignat Kri- vorov* (Bulgária) közös előadása a bolgár katonai stratégia változásáról szólt a két Balkán-háborúban. Kiemelték, hogy 1878 után a bolgár katonapolitika célja a tömeghadsereg megeremtése volt. Végigkövették a bolgár haditervek kifejlődését, kidolgozásuk folyamatát az 1912 előtti időszakban. Megállapították: a bolgár hadsereg az 1912–13-as háborúkban nem felelt meg a modern hadviselés követelményeinek, csupán egy hadászati ellenfél ellen volt képes harcolni. Ezzel összefüggésben részletesebben elemezték az ország katonai részvételét a Balkán-háborúkban.

Az ülést követő vita során *Jean-Christophe Romer* Oleg Beloszludcevhez a következő kérdést intézte: volt-e befolyása az 1877–78-as háborúnak az oroszországi vasúti hálózat fejlesztésére? A válaszban elhangzott, természetesen volt, elsősorban a felvonulás és a mozgósítás meggyorsítása miatt. *Petre Otu* kérdése az orosz előadóhoz azt firtatta: milyen hatása volt a plevnai csatának az oroszok további terveire? A válaszból megtudhattuk, hogy az orosz fél elsősorban villámháborúra készült, e hosszú ideig tartó csata megnyerése után már szabaddá vált az út dél felé.

Az ebéd utáni hatodik szekcióülés elnöki tisztét *Prof. Jan Hoffenaar* (Hollandia) töltötte be.

Philippe Guyot százados (Franciaország) az 1898 és 1909 között Kréta szigetén állomásozott nemzetközi megszálló alakulat történetéről tartott előadást. 1894-től kezdve elemezte a Krétán kialakult helyzetet, beszélt a görög felkelés kirobbanásáról 1897 februárjában, az azt követő törökellenes harcokról a szigeten, a márciustól életbe léptetett nemzetközi tengeri blokádról, valamint a hat európai nagyhatalom erőiből szervezett nemzetközi szárazföldi különítmény szervezetéről, annak rendfenntartó tevékenységéről. Természetesen kiemelten foglalkozott a francia tengerészgyalogosok szerepével, akik két zászlóaljjal képviseltették magukat a krétai csendőrségben, és akiket csak 1905-ben vontak ki Krétáról.

Jurij Iljin alezredes (Oroszország) előadásában a Hágában 1907-ben rendezett második békekonferencia katonapolitikai

aspektusairól beszélt. Felvázolta a konferencia megrendezésének előzményeit, rávilágított, miért volt szükség az 1899-ben megrendezett konferencia után egy második kongresszusra. Felsorolta, mely államok képviselői vettek azon részt, körüljárta a tanácskozáson elhangzott fontosabb kérdéseket (a semleges államokról, a tengeri hadviselés szabályairól, az ellenségeskedéseket megelőző kötelező hadüzenetről), kidomborítva az orosz delegáció munkáját. Értékelte, milyen szerepet játszott a történelemben a második hági konferencia.

A kávészünet után *Frédéric Guelton alezredes* (Franciaország) röviden összefoglalta az 1870-1914 közötti időszak politikai és katonapolitikai folyamatait, történéseit. Hangsúlyozta, hogy a jelenkori problémákat is könnyebben meg lehetne oldani a történelmi tények alaposabb ismeretében.

Michel Berlaud dandártábornok (Franciaország) rövid zárszavában többek között kitért *dr. Balla Tibor őrnagy* előadására, és hangsúlyozta, hogy Albánia kormányzásában a nagyhatalmak még egyetértésben vettek részt.

Anju Angelov nyá. altábornagy (Bulgária) zárszavában megköszönte a háromnapos konferencia résztvevőinek és szervezőinek munkáját.

A zárót követő adminisztratív ülésen a résztvevők eldöntötték, hogy 2003. májusában, Prágában kerül sor a következő, a Partnerség a Békéért program égisze alatt rendezendő konferenciára, melynek témája a hidegháború 1947-1956 közötti első időszaka lesz. Előzetes döntés született arról, hogy 2004-ben soron következő kongresszus Budapesten kerül megrendezésre.

Március 7-én a bolgár kollégák a konferencia résztvevői számára egész napos kirándulást szerveztek Plovdivba. Először az 1998 óta létező, hét délkelet-európai ország (Albánia, Bulgária, Görögország, Macedónia, Olaszország, Románia, Törökország) erőiből álló, jelenleg görög tábornok irányította Nemzetközi Békeerő Délkelet-Európai Dandár (MPFSEE) központjában vettünk részt egy, a dandár tevékenységét, szervezetét, jövőbeni terveit felvázoló bemutatóon. (Szlovénia, az Egyesült Államok, Horvátország és Ukrajna megfigyelőként vesz

részt a munkában.) Ezt követően angol és francia nyelvű idegenvezetéssel ismerkedtünk meg Plovdiv óvárosának nevezetességeivel, többek között a nemrég feltárt, III. századi római színház maradványaival, valamint a XI.

században épült, gyönyörű ikonokkal díszített Bacskovo templommal. Ebéd után szabad program következett, és az esti órákban tértünk vissza Szófiába.

HORVÁTH MIKLÓS

„TIZENHÁROM NAP, AMELY...”

Emlékezés és tudományos konferencia az 1956-os forradalom és szabadságharc tiszteletére. Budapest, 2002. október 18–19.

Kétnapos konferenciát és emlékülést rendezett 2002. október 18–19-én a Honvédelmi Minisztérium kezdeményezésére a Hadtörténeti Intézet és Múzeum. A konferencián megjelent *Juhász Ferenc* honvédelmi miniszter és a rendezvény díszelnöke, *prof. Király Béla* vezérezredes, az '56-os nemzetőrség főparancsnoka, valamint *Gyenes Judith*, Maléter Pál özvegye. Az emlékülést *dr. Holló József Ferenc vezérőrnagy*, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója nyitotta meg.

Ezt követően *Juhász Ferenc* honvédelmi miniszter szólt a jelen lévő történészekhez, a az egykori forradalom és szabadságharc résztvevőikhez, aki többek között hangsúlyozta, hogy ha van küldetése az ilyen és ehhez hasonló rendezvényeknek, akkor az az, hogy emléket állítsunk a hősöknek, élményeket rakjunk össze, és tényeket kutassunk, keressünk: hogyan lehetett a magyar nemzet egyik nagy tragédiája és egyik legszebb esélye 1956, tisztázzuk mi is történt valójában.

A tudományos konferencia előadásai – a szervezők szándékai szerint is – tematikailag négy többé-kevésbé jól elhatárolható részre bonthatók. Az első részben képet kaphattunk 1956 XX. században betöltött szerepéről, a nemzetközi politikának a magyar forradalomra gyakorolt fő hatásairól, a Varsói Szerződés tényleges lehetőségeiről és szerepéről és nem utolsósorban a lengyel és magyar '56 azonos és eltérő vonásairól.

A második blokkban a politikának az erőszakos szervezetekre, a fegyveres harcra gyakorolt hatásának vizsgálatát követően hallhattunk a szovjet katonai részvételről, a Magyar Néphadsereg alkalmazásáról és tevékenységéről, a felkelő-szabadságharcos csoportok megalakulásáról, harcairól, az új karhatalom, ezen belül a nemzetőrség megszervezésének körülményeiről, tevékenységéről.

A konferencia által vizsgált harmadik kérdéskörbe a november 4-ét követően történelemmel kapcsolatos előadások tartoztak. Ezen belül szó esett a forradalom leveréséről, a hadsereg lefegyverzéséről, az utóvédharcokról, illetve a forradalmat követő megtorlásról, az ENSZ és a magyar emigráció tevékenységéről. A tudományos konferencia nem kevésbé fontos részét képezték az 1956 és a magyar emigráció viszonyát vizsgáló és bemutató, illetve a az 1848-49 és 1956 nemzetőrségének azonos és eltérő vonásait bemutató – tematikailag a negyedik blokkba sorolható – előadások.

A konferencia első napján a délelőtti ülészak levezető elnöke *Rainer M. János*, az 1956-os Intézet főigazgatója volt.

Első előadóként *Rainer M. János* az „1956 a XX. század történelmében” című előadása bevezetőjében szólt arról, hogy a „rövid” huszadik század – az előadó értékelése szerint alapvetően ez az 1917-től 1991-ig tartó időszakot jelenti – történetében a magyar események három vonatkozása – ezek: 1956 forradalma a Szovjetuniót valaha ért legnagyobb kihívás volt Kelet-Európában; a